

Masterclass Christenvervolgving door de eeuwen heen

(Tekst-versie)

1 Inleiding

Hoi, en welkom bij de masterclass 'Christenvervolgving door de eeuwen heen'. Het doel van deze masterclass is het schetsen van een breder beeld als het gaat om de vervolgving van christenen.

Als het gaat om kennis van vervolgde christenen zijn er ruwweg drie categorieën christenen:

1. Christenen die niets afweten van vervolgving. Dat kan onwetendheid zijn. Of wellicht hebben ze een gebrek aan Bijbelkennis. Het kan ook zijn dat deze mensen heilig geloven in het welvaartsevangelie. Met andere woorden: als je God maar trouw dient, dan zal je nooit iets ergs overkomen.
2. Er zijn ook christenen die denken dat de vervolgving van hun geloofsgenoten alleen iets van vroeger is. Dat het alleen in de tijd van de Bijbel voorkwam en daarna nog misschien in de eerste eeuwen van onze jaartelling onder de Romeinen. Het vervolgen van christenen omdat ze bij Jezus horen is echter iets van alle tijden.
3. Tot slot zijn er mensen die wel weten dat christenen vandaag de dag worden vervolgd, maar die niet beseffen dat christenvervolgving iets van alle tijden is. We zullen in deze masterclass gaan zien dat mensen die trouw willen zijn aan God ALTIJD met tegenstand te maken hebben. Dat varieert van discriminatie en uitschelden, tot uitstoting, mishandeling, gevangenschap en zelfs moord.

In deze sessie gaan we kijken naar de diverse fasen in de wereldgeschiedenis. We beginnen met de periode van het Oude Testament en gaan dan helemaal terug tot pagina 4 van de Bijbel, waar Abel wordt vermoord door zijn eigen broer.

Na het Oude Testament kijken we naar de vervolgving van eerst Jezus en vervolgens van de apostelen. We gaan hier redelijk snel doorheen. In het eBook 'Vervolgving in de Bijbel: van Abel tot de Apostelen' bestuderen we op een dieper niveau wat de Bijbel ons leert over geloofsvervolgving.

Zoals je waarschijnlijk weet, is het laatste Bijbelboek – Openbaring – geschreven in de jaren negentig van de eerste eeuw. Hoewel dit geschrift vooruitblijkt helemaal naar de terugkeer van Jezus, eindigt de Bijbel dus hier.

Alles wat er na het schrijven van Openbaring is gebeurd, vermeldt de Bijbel niet. Het evangelie heeft zich echter inmiddels over de hele aarde verspreid. Ieder land ter wereld heeft een kerk, hoewel er ook nog vele onbereikte volken zijn. Het punt is dat waar het evangelie voet aan de grond kreeg, er ook altijd tegenstand is geweest. De vervolging van christenen heeft dus over de hele wereld plaatsgevonden. We kunnen niet alles bestuderen en daarom zoomen wij uit. We onderzoeken de perioden van grote christenvervolging tussen het jaar 100 en het jaar 1900.

Daarna zoomen we weer wat in. We nemen dan in grote stappen de trends door van vervolging in de 20^e eeuw.

Om het overzicht af te ronden kijken we ook naar de staat van christenvervolging anno nu. Wat zijn de hotspots? Welke krachten zijn aan het werk?

Aan het eind trekken we een conclusie. Wat is de werkelijke bedreiging van de kerk wereldwijd? En wat kunnen we leren uit de geschiedenis over wat het antwoord van de kerk zou moeten zijn?

Ben je er klaar voor? Laten we dan beginnen.

2 De vervolging van Gods kinderen in het Oude Testament

Het begon met twee broers.

Ik weet niet hoe het voor jou is om de eerste hoofdstukken in de Bijbel te lezen, maar hoewel je weet wat er gaat gebeuren, is het toch een enorme domper. Het begint nog zo mooi. God maakt de wereld inclusief de mensen. Adam en later Eva krijgen een thuis in die prachtige, paradijselijke tuin genaamd de hof van Eden. Dat is hoofdstuk 1 en 2.

Dan komt hoofdstuk 3 en Adam en Eva maken een kostbare fout. Ze negeren Gods enige gebod en eten van de verboden vruchten. In hoofdstuk 4 vermoordt hun oudste zoon zijn jongere broer. Waarom? Omdat hij boos is op God.

Ik vind dit zo'n tragisch verhaal. Ik kan me niet voorstellen dat ik mijn eigen broer iets aan zou doen. Dus het moet wel erg diep hebben gezeten bij Kaïn. Ik denk dat dat ook zo was. Zijn naam betekent 'gekregene'. Hij is een aanwinst die God aan Adam en Eva heeft geschonken. Eva is degenen die hem deze naam geeft.

Waarom eigenlijk? Alles heeft betekenis in de Bijbel. Ze had de naam Kaïn niet uitgekozen omdat ze die zo mooi vond klinken. Je moet niet vergeten dat God op de vorige bladzijde tegen Eva heeft gezegd dat iemand uit haar nageslacht alles weer goed zou maken.

Zou het kunnen dat zij alle hoop op Kaïn had gepind? Dat zou goed kunnen. Misschien was Kaïn zelfs opgegroeid met het idee dat hij de beloofde nakomeling was die de kop van de slang zou vermorzelen.

En dan brengen Kaïn en Abel beiden een offer. Het offer van Abel wordt door God aangenomen, terwijl het offer van Kaïn wordt afgewezen. Waarom? Dat vertelt de Bijbel niet. Misschien omdat Abel het beste deel van zijn eerstgeboren vee schonk. Kaïn offerde van de opbrengst van het land. Er staat niet bij dat dit het beste deel was.

Wat is hier aan de hand? We zien twee mensen die beiden de zegen van God willen ontvangen. De één ontvangt deze direct. De ander krijgt de boodschap dat als hij zich verzet tegen de zonde, hij ook de zegen zal ontvangen.

Een vers later slaat Kaïn Abel dood. De Bijbel suggereert dat Abel in de val wordt gelokt en geslacht. De slechterik komt er in eerste instantie mee weg. Dat Kaïn niet op God vertrouwt, wordt ook al snel duidelijk.

Eerst vraagt hij God om bescherming en hij krijgt deze ook. Maar het is niet genoeg. Kaïn bouwt een stad. Voor ons is een stad een plaats met huizen en wegen. Er wonen veel

mensen. In de tijd van Kaïn waren er nog niet zoveel mensen. HET kenmerk van een stad is in die tijd niet het aantal huizen, maar of ze ommuurd zijn of niet. Kaïn bouwt een stad. Meer nog: hij bouwt een muur om zichzelf te beschermen.

Let op het contrast met de vorige hoofdstukken. Daarin bouwde God een 'helper' voor Adam: de vrouw. Het woord 'helper' is veel te zwak vertaald. Het Hebreeuwse woord is 'ezer' en betekent 'bondgenoot'. Het Oude Testament omschrijft God zestien keer als ezer van Israël.

Waar God hulp wil geven en een bondgenoot wil zijn, zelfs voor iemand die zijn broer heeft vermoord, daar kiest Kaïn ervoor om zelf voor zijn bescherming te zorgen.

Hiermee is de trend gezet voor alles wat er daarna gebeurt, zowel in de periode van de Bijbel als daarna. Kaïn en Abel worden tegenover elkaar gezet als twee typen mensen. De eerste is Kaïn. De overgrote meerderheid van de mensen die hebben geleefd, zijn als hij. Ze vertrouwen niet op God en slaan in de wind wat Hij zegt. Ze zijn afgunstig. Ze willen diep van binnen Gods zegen, maar ze willen er niet op wachten. Ze pakken zelf wat ze vinden dat hun toekomst. Zelfs als dit ten koste gaat van anderen.

De minderheid van de mensen lijkt op Abel. Hij was trouw in het kleine en diende God met Zijn hart. Dat is veel belangrijker dan wel deel van zijn vee hij opofferde. Zijn hart was bij God. En daarvoor moest hij de prijs betalen. Hij had niets verkeerd gedaan tegen zijn broer. Integendeel. Hij had alleen iets goeds gedaan voor God.

Juist daarom brengt Kaïn hem om het leven. De eerste mens die stierf, was iemand die trouw en nederig was en God diende. De eerste moordenaar was iemand die koos voor zijn eigen ik. De eerste moord was een broedermoord.

Het diepste motief voor de vervolging van christenen vinden we in dit verhaal. De mens wil zelf god zijn en is bereid daarvoor tot het uiterste te gaan. De gelovige die ondanks zijn tekortkomingen wel op de Heer vertrouwt, kan het kind van de rekening worden.

[3 Van Noach naar Abraham en Israël](#)

Dit zien we in de rest van de Bijbel en van de menselijke geschiedenis. Neem Noach. In de tijd voor de zondvloed was hij de enige rechtvaardige. Dat wil zeggen: de enige die nog Gods wil probeerde te doen.

God droeg hem op een schip te maken zodat Noach en zijn familie konden ontkomen aan de zondvloed. De Bijbel vertelt het niet, maar we hebben niet veel voorstellingsvermogen nodig

om te bedenken hoe het voor Noach moet zijn geweest. Terwijl om hem heen de wereld doordraaide alsof er niets aan de hand was, werkte Noach jarenlang aan de ark.

Zou zijn omgeving hem belachelijk hebben gemaakt? Ik denk van wel. Ook dat is een vorm van vervolging. Noach nam God serieus en daarom was hij vermoedelijk jarenlang het mikpunt van spot.

Helemaal aan het begin van de Bijbel zien we dus al dat God volgen niet vrijblijvend is. Het kan je wat kosten. Abraham moest zijn land en zijn familie verlaten en trok naar een onbekend land. Hij ging af op de beloftes van God en moest er maar op vertrouwen dat die zich aan Zijn woord zou houden.

Abraham was een rijk en machtig man. Hij had veel bezit en ook gewapende manschappen. Misschien dat dit de reden was dat hij en zijn familie niet met rechtstreekse vervolging te maken kregen.

Voor zijn kleinzoon Jozef was dit anders. Hij werd door zijn broers als slaaf verkocht. Waarom? Om dezelfde reden als dat Kaïn zijn broer vermoordde: ze waren jaloers op hem. In de eerste plaats omdat hun vader Jakob Jozef vertroetelde. Hij was zijn favoriete zoon van zijn favoriete vrouw. Maar wat ook een grote rol speelde, was dat God blijkbaar deze Jozef had uitgekozen om de belangrijkste van de elf broers te zijn (nummer 12, Benjamin, werd pas later geboren).

Jozef laat als enige van de zonen van Jakob zien dat hij op God vertrouwde. Zeker nadat hij tegen zijn wil was meegenomen naar Egypte. Ondanks zijn slavernij bleef hij doen wat God wilde en God zegende hem.

Tot de vrouw van zijn meester met Jozef naar bed wilde. Jozef weigerde. Waarom? In Jozefs eigen woorden: 'Hoe zou ik zo'n grote wandaad kunnen begaan en zo kunnen zondigen tegen God?' (Genesis 39:9b).

Jozef wilde niet zondigen tegen zijn meester en tegen zijn God. Hij reageerde vanuit geloof. En juist daardoor kwam hij in de gevangenis. De vrouw lokte Jozef in de val en zette haar man voor het blok. Hij kon niet anders dan Jozef naar de gevangenis overbrengen. Daar zat hij minimaal twee jaar gevangen. Gevangen omdat hij het goede wilde doen, omdat hij koos voor God.

Als je de Bijbel kent, dan weet je dat Jozef uiteindelijk vrij kwam en dat hij een hoge positie kreeg in Egypte. Maar eerst had hij wel enorm lijden moeten ondergaan. In die zin ging hij de Here Jezus voor. Ook Jezus moest lijden om het goede te kunnen bereiken.

Bij Jozef keerde God het kwaad om. Hij gebruikte het om Jozefs familie te redden van de hongerdood. De hele familie verhuisde naar Egypte.

Dit is waar het eerste Bijbelboek, Genesis, eindigt. De familie van Jakob – ook wel Israël genoemd – vestigt zich in Egypte. Tussen Genesis en Exodus gebeurde er vierhonderd jaar niets. Tenminste, over deze periode is niets opgeschreven in de Bijbel.

Als Exodus de draad weer oppakt, is de situatie drastisch veranderd. Het volk Israël is enorm uitgebreid. Maar ze leven niet langer in vrijheid. Ze zijn tot slaaf gemaakt. Ze worden onderdrukt omdat de Egyptische machthebbers hen als potentiële vijanden zien.

Later blijkt in het verhaal dat ze ook niet de vrijheid hebben om hun eigen God te dienen. Als Jahweh de farao oproept om Zijn volk te laten gaan om Hem te eren in de woestijn, weigert de farao. Hij vraagt Mozes met welke God hij dan heeft gesproken.

‘Met Jahweh’, antwoordt Mozes.

‘Jahweh?’, zegt de farao, ‘Wie is Jahweh?’

Hij besluit dat de Israëlieten geen drie dagen vrij krijgen om offers te brengen aan God. Hij straft hen zelfs. Ze moeten nog net zoveel stenen maken als voorheen, maar voortaan moeten ze zelf zorgen voor stro.

Waarom wilde farao de Israëlieten niet laten gaan? Omdat hij zichzelf zag als god. Hij erkende niet dat Jahweh ver boven hem stond. De hele strijd die zich ontvouwt in Exodus draait om die ene vraag: wie is God/god? Is het de farao met al zijn Egyptische goden? Of is het Jahweh, de Schepper van hemel en aarde?

Uiteindelijk zou God de strijd winnen. In het eBook ‘Vervolging in de Bijbel: van Abel tot de apostelen’ laat ik je zien welke zeven lessen over vervolging we kunnen leren van de exodus.

De onderdrukking van de Israëlieten door de Egyptenaren laat zien dat ook in het Oude Testament geloofsvervolging een belangrijke rol speelt. Hier had het hele volk te maken met die vervolging.

Dat komt vaker voor in de geschiedenis, maar wat nog vaker voorkomt, is dat een individu die radicaal voor God leeft met tegenstand te maken krijgt. Dat begint al met Mozes en Aäron. Zij voeren de wil van God uit en brengen Zijn boodschappen telkens over aan het volk.

Meer dan eens verzet Israël zich tegen Gods vertegenwoordigers. Ze drijven Mozes en Aäron soms tot wanhoop. Er waren zelfs momenten dat Israël zich openlijk tegen hen verzette.

Maar eigenlijk waren de Israëlieten boos op God. Omdat ze tegen God niets konden uitrichten, pakten ze Mozes en Aäron aan.

4 De vervolging van de profeten

Het trieste is dat hiermee een patroon werd voortgezet. Ik zei het al eerder: Kaïn deed wat goed was in zijn ogen en vermoordde zijn broer, omdat hij jaloers was. Zijn broer was een gelovig man en stond in de gunst bij God.

Het is niet zo dat God Abel voortrok. Sterker nog, de Heer zei tegen Kaïn dat hem ook zegen wachtte als hij zich maar zou verzetten tegen de zonde die als een roofdier op de loer lag. In het volgende vers maakt Kaïn zijn broer dood.

Mozes probeerde eveneens Gods wil te doen en kreeg daardoor te maken met tegenstand. De Israëlieten waren liever in Egypte gebleven. De Israëlieten wilden hun eigen afgoden dienen. De Israëlieten wilden zich niet aan de overeenkomst met God houden, ook al gaven ze soms aan van wel.

Over het algemeen kun je stellen dat het volk Israël zich niet aan het verbond met God hield. Liever deden ze wat goed was in hun eigen ogen. God heeft een hekel aan corruptie, maar Israël werd een corrupt land. God haat misbruik, maar vrouwen werden onderdrukt en kwetsbare mensen werden verder uitgebuit. God kan afgoderij niet tolereren, maar Israël nam de zondige praktijken van andere volken over. Soms werden zelfs kinderen geofferd.

Wat deed God? Hij stuurde profeten. Dit waren boodschappers die namens Hem optraden. Ze gaven boodschappen door aan de koningen, de priesters en het volk. Daarin vertelden ze hoe God tegen de gebeurtenissen aankeek en wat Hij van hen verwachtte. De Heer hoopte dat het volk tot inkeer zou komen.

Hoe reageerden de machthebbers? Er waren gelukkig uitzonderingen, maar in verreweg de meeste gevallen werden de profeten vervolgd omdat ze Gods woorden deelden. De profeet Jeremia is één van de bekendste voorbeelden van vervolgte profeten.

Jeremia's boodschappen, die vooral gingen over berouw en terugkeer naar God om vernietiging te voorkomen, werden zacht gezegd niet goed ontvangen door de leiders en het volk van zijn tijd. Jeremia's leven was doordrenkt van vervolging en lijden, een direct gevolg van zijn profetische bediening.

Eén van de eerste grote conflicten waar Jeremia mee te maken kreeg, was met de priester Paschur, de zoon van Immer, die hem klappen gaf en hem in de boeien sloeg in de Benjaminpoort van de tempel van de Heer (Jeremia 20:1-2).

Dit gebeurde nadat Jeremia had geprofeteerd dat Jeruzalem zou worden overgeleverd aan haar vijanden en dat velen in ballingschap zouden worden gevoerd. Nadat hij een nacht in de voorraadkamer van de boeien had doorgebracht, werd Jeremia vrijgelaten, maar zijn boodschap werd er niet milder op; hij bleef waarschuwen voor de komende verwoesting als gevolg van de zonden van het volk.

Jeremia's strijd was niet alleen fysiek; hij onderging ook psychologische en emotionele ontberingen. Hij werd bespot en veracht door zijn eigen stadsgenoten, inclusief zijn familie die hem het leven zuur maakten en zelfs plannen maakten om hem te doden (Jeremia 11:21).

Een van de meest dramatische momenten van vervolging vond plaats toen Jeremia door de ambtenaren werd beschuldigd van verraad. Jeremia gaf Gods bevel door om zich over te geven aan de Babyloniërs om een bloedbad te voorkomen (Jeremia 37:11-16). Hij werd geslagen en in een kerker geworpen, waar hij vele dagen in een modderige put doorbracht tot hij uiteindelijk werd gered door Ethiopiër Ebed-Melech.

Ondanks deze tegenwerking, bleef Jeremia onwrikbaar in zijn opdracht van God, een getuigenis van zijn onwankelbare geloof en toewijding. Maar het was niet altijd makkelijk. Zo bad Jeremia:

‘Telkens als ik spreek, moet ik schreeuwen: “Ik word mishandeld, onderdrukt!” Want de woorden van de HEER brengen mij dag in dag uit schande en vernedering. Als ik denk: Ik wil Hem niet meer noemen, niet meer spreken in zijn naam, dan laait er in mijn hart een vuur op, dan brandt het in mijn gebeente. Ik doe moeite om het in bedwang te houden, maar ik kan het niet.’ (Jeremia 20:7-8)

Er zijn meer voorbeelden van vervolgte profeten. Elia is een andere bekende, maar er zijn ook minder bekenden, zoals Micha. Dit is een andere profeet dan de Micha die het gelijknamige Bijbelboek schreef. De Micha die ik bedoel werd gevangengezet en we weten niet hoe het met hem is afgelopen.

En dan is er een nog een profeet genaamd Zecharja. Hij is de laatste profeet die werd vermoord in de Hebreeuwse Bijbel. Zijn verhaal staat in 2 Kronieken 30.

5 De vervolging van Johannes de Doper

En dat brengt ons bij de periode van het Nieuwe Testament. Dit gedeelte van de Bijbel beschrijft het leven van Jezus en de periode van de vroege kerk.

Toch mogen we niet vergeten dat alle vier de evangeliën vermelden dat Jezus' komst werd voorafgegaan door de komst van een profeet: Johannes de Doper. Deze Johannes was erg populair bij het volk, ondanks zijn radicale boodschap. Die boodschap was wel simpel: bekeer je, dan zul je het koninkrijk van God binnengaan.

Als teken van die bekering konden mensen zich laten dopen. Niets mis mee, zou je zeggen. Behalve dan dat de Joodse wet leerde dat de doop iets was voor buitenlanders die wilden toetreden tot het Jodendom. Zij moesten worden gereinigd omdat ze afkomstig waren uit een niet-uitverkoren volk. Deze mensen waren immers geen kinderen uit de lijn van Abraham, Isaak en Jakob.

Johannes doopte echter voornamelijk Joden. Hij ging daarmee in tegen de leer van de geestelijke leiders van die tijd. Vanwege zijn populariteit konden ze echter niets tegen hem uithalen.

Dat Johannes niet op zijn mondje was gevallen, bleek wel uit de harde woorden die hij over had voor de farizeeën en de Joodse schriftgeleerden. Hij noemde hen 'addergebroed'. Jezus zou dat later ook doen. De term 'addergebroed' is geen ordinair scheldwoord. De betekenis is veel dieper.

Adders zijn immers slangen. Addergebroed zijn baby adders. Eigenlijk zegt Johannes dus: 'slangenkinderen' of zelfs 'baby slangen' tegen hen. En welk dier staat symbool voor het kwaad sinds Genesis 3? Juist. De slang. De farizeeën worden dus eigenlijk kinderen van de duivel genoemd.

Waar de Joodse leiders Johannes niet kunnen stoppen, geldt dat niet voor koning Herodes. Deze nazaat van Herodes de Grote (die koning was toen Jezus werd geboren) was getrouwd met de vrouw van zijn broer, die bovendien ook nog eens zijn nicht was. Een grote schande. Johannes zei hier openlijk iets van en werd om die reden opgesloten en uiteindelijk geëxecuteerd.

De Bijbel vertelt hoe hij werd onthoofd, terwijl geschiedschrijver Josephus laat weten dat Johannes werd gedood in een fort waar hij gevangen werd gehouden. De reden voor deze brute moord was Johannes' geloof. Hij riep namelijk iedereen op tot bekering. Niet alleen de gewone Joden en de Joodse leiders, maar ook koning Herodes. Hij moest schuld belijden. Herodes kon dit natuurlijk niet over zijn kant laten gaan en hij liet Johannes arresteren.

De Bijbel vertelt hoe Herodias hem uiteindelijk zo ver kreeg om Johannes te executeren. Herodes zwoer namelijk een eed dat Herodias' dochter hem alles mocht vragen en op aandringen van haar moeder vroeg ze om het hoofd van Johannes de Doper.

6 De vervolging van Jezus als baby

Johannes was in veel opzichten een voorloper van Jezus. Hij ging Jezus zelfs voor in de dood. Niet alleen Johannes stierf een martelaarsdood. Jezus ook. Het was zelfs de reden waarom Hij mens was geworden, zodat Hij kon sterven in onze plaats.

Ik noemde al dat het patroon in de Bijbel is dat mensen die God niet volgen kwaad doen en dat gelovigen daarvan kind van de rekening kunnen worden. Dit is echter het halve patroon. We zien namelijk ook keer op keer dat God het lijden niet veroorzaakt, maar het wel gebruikt om het goede te bereiken.

Bij Jozef was dit duidelijk te zien, maar het hoogtepunt is uiteraard het lijden van Jezus. Juist door te lijden, bereikte Jezus Zijn doel. Hij werd gemarteld en vermoord aan het kruis. Maar Hij stond ook weer op en verliet het graf. Hij overwon de zonde en brak de macht van de dood. Iedereen die in Hem gelooft, heeft eeuwig leven.

Maar als de profeten al werden gezien als obstakels die moesten worden opgeruimd, hoeveel te meer zou Jezus dan wel niet worden gezien als vijand? En dat begon al bij Zijn geboorte. Nadat enkele hooggeplaatste mannen uit het oosten een ster zien opgaan, weten ze dat een bijzonder kind is geboren.

Ze gaan op reis en komen uit in Judea. Maar waar is de baby? De ster lijkt te zijn verdwenen. Het is een koningskind, dus het moet wel in het paleis te vinden zijn. Dus gaan de oosterse mannen daarheen. Ze informeren bij Herodes de Grote, een meedogenloze koning. Die laat weten dat hij geen kind heeft verwekt en hij vraagt de schriftgeleerden waar het kind geboren moet zijn volgens de profetie? 'In Betlehem', antwoorden ze.

De buitenlanders vertrekken en vinden Jozef, Maria en Jezus niet veel later. Als Herodes ontdekt dat zijn gasten niet meer terugkomen om hem te vertellen om welk kind het gaat, neemt hij een drastisch besluit. Hij laat alle jongetjes onder de leeftijd van twee jaar ombrengen. Dat moeten er in het kleine Betlehem zo'n twintig tot dertig zijn geweest.

Jezus ontsnapt echter. Zijn vader Jozef is vooraf in een droom gewaarschuwd. Al vanaf het begin van Zijn leven is er dus sprake van vervolging. En dat is niet zomaar. Als Jezus is wie Hij zegt dat Hij is, namelijk de Zoon van God en de beloofde Messias, dan heeft Hij het recht om over ons leven te heersen. Dan is Hij de enige ware koning. En juist dat kan Herodes niet tolereren. Hij en hij alleen mag koning zijn in dit gebied. In dat opzicht lijkt Herodes op de farao's in het verhaal van Mozes. Ze willen niet erkennen dat Jahweh God is.

7 'Zoals ze Mij hebben vervolgd'

In de vervolging van Jezus ontdekken we nog een patroon dat maar al te vaak waar is. Vervolging komt vaak van de mensen die je het meest nabij zijn. Het was misschien logisch geweest als de Romeinen Jezus vijanden waren geweest.

Jezus zei namelijk dat Hij de Zoon van God was. Er was slechts één God en alle andere goden waren afgoden. Dit gaat lijnrecht in tegen het Romeinse gedachtegoed. Zij geloofden in vele goden die allen geëerd moesten worden en de Romeinse keizer had bovendien een goddelijke status.

Maar voor de Romeinen was Jezus geen bedreiging, want Hij stelde zich niet politiek op. Hij riep niet op tot een opstand en sprak zich niet uit tegen het betalen van de belastingen. Dat Hij een extremist was die in slechts één God geloofde, maakte de Romeinen niet zoveel uit. Dat gold immers voor vrijwel alle Joden. Zolang het volk zich onderwierp aan de Romeinen mochten ze geloven wat ze wilden.

Voor de Joodse leiders was dit volstrekt anders. Zij hadden het in de praktijk voor het zeggen, zeker als het ging om religieuze zaken. Zolang zij konden bepalen wat goed of fout was, hadden ze de meeste macht en invloed. Zo konden ze elkaar de juiste banen toeschuiven.

Voor een groep als de farizeeën gold dat ze zich strak hielden aan Gods wet en aan de tradities die zelf hadden ontwikkeld. Daardoor kregen ze veel eer, want ze leken aan de buitenkant zo vroom.

Totdat Jezus door het land begon te trekken. Keer op keer ontmaskerde hij wie de Joodse leiders echt waren. 'Jullie wegen tuinkruiden en geven daarvan een tiende aan God', zei Jezus tegen hen. 'Maar de armen, de weduwen en de wezen vergeten jullie.'

Dit staat in Matteüs 24 en ik heb wat vrij vertaald. Het komt er in ieder geval op neer dat de farizeeën doen wat goed is in de ogen van mensen, maar niet in de ogen van God. Wel de letter van de wet, maar niet het hart.

Jezus daarentegen is erg uitgesproken over hun verkeerde manier van denken. In de verbale confrontaties die elkaar opvolgen, is Jezus hen telkens de baas. Ondertussen groeit de frustratie en wordt een moordcomplot bedacht. De vervolging kwam dus niet van de Romeinse machthebbers, maar van mensen die ook tot Gods volk behoorden. Zij kenden Gods Woord en hadden de Messias moeten herkennen. In plaats daarvan gebruikten ze de Romeinen om Jezus ter dood te brengen.

Jezus sprak verschillende keren over het lijden dat Hij moest ondergaan. Uiteindelijk zou Hij worden gedood aan het kruis. Daar bleef het echter niet bij. Bij herhaling waarschuwde Hij Zijn volgelingen dat ook zij met tegenstand, onderdrukking en vervolging te maken zouden krijgen:

‘Zoals ze Mij hebben vervolgd, zo zullen ze jullie vervolgen.’

In het eBook ‘Vervolging in de Bijbel: van Abel tot de apostelen’ ga ik hier dieper op in, maar Jezus koppelt aan deze waarschuwingen telkens een oproep en een belofte. De oproep is om stand te houden tot het einde. Wie dat doet, zal het eeuwige leven krijgen.

8 Stefanus, Paulus en de apostelen

Na Jezus’ dood hoopten de Joodse leiders dat het volk Jezus snel zou vergeten. Maar al snel doken er geruchten op dat Jezus weer levend was gezien. Die geruchten werden wel erg hardnekkig vijftig dagen na Pesach, na Jezus’ dood.

Toen kwamen de volgelingen van Jezus opeens weer in de openbaarheid. Ze verweten de Joden dat ze Jezus hadden gekruisigd en riepen op tot bekering. Tot verbijstering van de leiders waren er duizenden mensen die het absurde verhaal van de opstanding van Jezus geloofden.

Het duurde dan ook niet lang of ze begonnen de leiders van deze Jezus-beweging te arresteren. Ze lieten hen slaan en voor korte periodes gevangen zetten.

Stefanus was één van de leiders van de eerste kerk in Jeruzalem, hoewel hij niet tot de eerste twaalf apostelen behoorde. Hij was wel een wijs man en zeer vervuld met de Heilige Geest. Gods Geest stelde hem in staat om wonderen te doen en genezingen te verrichten.

Hij was de eerste die zo in het nauw werd gedreven dat hij het niet overleefde. Stefanus werd gestenigd. Deze pijnlijke dood maakte van hem de eerste martelaar sinds de dood en opstanding van Jezus.

Het zou niet bij hem blijven. Volgens de Bijbel brak nog diezelfde dag een verschrikkelijke vervolging los tegen de christenen in Jeruzalem. Velen verlieten de stad om gevangenschap en de dood te ontvluchten. De twaalf bleven wel vanuit Jeruzalem hun werk doen. Dit kwam Jakobus duur te staan. De broer van Johannes werd geëxecuteerd.

De Bijbel wijdt hier slechts één vers aan (Handelingen 12:2). Lucas, die Handelingen schreef, vervolgt het verhaal met de gevangenschap van Petrus, die ontsnapte met hulp van een engel.

Ook hier zien we weer hoe God het kwaad gebruikt om Zijn doel te bereiken. Jezus had bij Zijn hemelvaart de leerlingen namelijk opgedragen om het evangelie te verspreiden in Jeruzalem, Judea, Samaria en de rest van de wereld. Maar de eerste jaren lag de focus op Jeruzalem. Het evangelie kwam nauwelijks verder.

Dat veranderde na de dood van Stefanus en de vervolging van andere christenen in Jeruzalem. Die vervolging was als een grote steen die in een vijver wordt gegooid: plotseling werd het evangelie op vele andere plekken verkondigd.

De apostel Paulus speelde hier een grote rol bij. Hij maakte verschillende zendingsreizen en stichtte diverse kerken. Meestal kon hij echter niet al te lang blijven. Hij kreeg te maken met heftige vervolging, meestal vanuit de Joodse gemeenschap. Soms reisden Joden hem zelfs achterna om hem het leven zuur te maken.

Uiteindelijk leidde de Heilige Geest Paulus terug naar Jeruzalem. Diezelfde Geest waarschuwde Paulus dat hij zou worden gearresteerd. Toch ging Paulus, want hij wist dat dit de wil van God was. Lucas beschrijft in Handelingen hoe Paulus uiteindelijk in Romeinse handen kwam. Omdat Paulus Jood van geboorte maar ook Romeins staatsburger was, deed hij een beroep op de keizer.

Dat zorgde ervoor dat hij in Rome terecht kwam, waar hij een tijd onder huisarrest stond. Uiteindelijk werd hij vrijgelaten. Hij zette zich nog een aantal jaren in voor het evangelie, maar kwam uiteindelijk opnieuw in de gevangenis terecht. Nu was er een andere keizer en werd Paulus aanzienlijk minder goed behandeld. Uiteindelijk is hij onthoofd.

Hij heeft echter tot het einde toe volgehouden.

Volgens buiten-Bijbelse bronnen zijn naast Jakobus ook tien andere apostelen door geweld om het leven gekomen. Alleen Jakobus' broer Johannes is gestorven van ouderdom.

Petrus is ondersteboven gekruisigd in Rome. Zijn broer Andreas zou zijn doodgemarteld op een x-vormig kruis in Griekenland. Filippus zou zijn gemarteld en gekruisigd in het huidige Turkije.

Over het lot van Bartholemeüs (Nathanael) doen verschillende verhalen de ronde. Één daarvan zegt dat hij is gevild in het huidige Armenië. Ook Matteüs zou zijn gemarteld. Een bron vermeldt dat hij is doodgestoken in Ethiopië.

Thomas is de grondlegger van het christendom in India. Daar zou hij zijn doorboord met een speer.

Jakobus (niet de broer van Johannes) werd van het tempeldak gegooid, gestenigd en geknuppeld tot hij overleed.

Judas Tadeus en Simon de Zeloot zouden samen omgekomen zijn. Volgens één van de verhalen zijn ze gedood met een bijl.

Matthias, die Judas Iskariot verving, zou zijn gekruisigd in Colchis of Jeruzalem.

En zo kwamen die woorden van Jezus uit: 'Zoals ze Mij hebben vervolgd, zo zullen ze jullie vervolgen'. Niet iedere christen sterft als martelaar. De meesten niet zelfs, maar het mag duidelijk zijn dat geloven een prijs kan hebben. Sommigen betalen de ultieme prijs: hun leven.

9 Van de Bijbel naar de moderne tijd

We hebben gezien dat vervolging als een rode draad door de Bijbel heen loopt. Van Abel tot de apostelen, bijna iedereen die ervoor kiest om God trouw te dienen, krijgt te maken met tegenstand.

Het Bijbelboek Handelingen, dat is geschreven in de jaren zestig van de eerste eeuw, stopt met de eerste gevangenschap van Paulus in Rome. Lucas heeft voor zover we weten niet beschreven hoe Paulus werd vrijgelaten en later opnieuw werd gearresteerd. Die tweede keer zou hij niet overleven. Hij werd onthoofd in Rome.

Ook de apostel Petrus stierf in die stad als een martelaar, net als vele andere christenen. Onder keizer Nero barstte een grote vervolging los. Dit gebeurde na de grote brand van Rome in 64 na nul. Rome bestond grotendeels uit houten bouwwerken, vaak met daken gemaakt van riet en stro. Niemand weet hoe de brand is ontstaan.

Veel burgers vermoedden dat Nero zelf opdracht had gegeven, omdat hij zo de stad opnieuw kon opbouwen, maar dan veel grootser en mooier. Nero gaf de christenen de schuld en liet tallozen van hen oppakken en doden. Een deel werd gekruisigd of levend in brand gestoken, terwijl anderen in het Colosseum aan hun eind kwamen.

Als je vandaag de dag aan iemand vraagt naar de vervolging van christenen, dan zullen ze waarschijnlijk deze periode noemen. Deze gebeurtenissen zijn het meest berucht. Misschien ook wel omdat ze het meest tot de verbeelding spreken.

Toch was de vervolging van christenen in het Romeinse rijk lange tijd niet grootschalig. Meestal gebeurde het op lokaal niveau, zeker niet overal waar de Romeinen het voor het zeggen hadden.

Laten wij daarom nu kijken naar de afgelopen tweeduizend jaar. Wat zijn de grote fasen van vervolging geweest? En welke impact had dit op de kerk? Dit geeft ons een completer beeld. Je zult begrijpen dat we dit in grote stappen doen.

Grofweg zijn er tot aan de twintigste eeuw vier grootschalige fasen van vervolging geweest. We kunnen die onderverdelen in:

1. Vervolging door de Romeinen
2. Vervolging door de islam
3. Vervolging door de Mongolen
4. Vervolging door andere christenen

Laten we elk kort bespreken. Daarna geef ik een overzicht van de belangrijkste trends van de afgelopen honderd jaar en de situatie nu.

10 Vervolging door de Romeinen

Zoals gezegd werden christenen niet systematisch vervolgd door de Romeinen. Het kon zijn dat christenen een tijdje hun leven niet zeker waren in Rome, maar als ze naar een andere Romeinse stad vluchtten, waren ze weer veilig.

Aangezien er vele volken waren binnen het Romeinse rijk, verschillende godsdiensten en talloze goden werden aanbeden, hadden de Romeinen niet zoveel moeite met een groep die claimde ene Jezus uit Nazaret te aanbidden. Zolang die groep maar niet voor onrust zorgde.

Soms gebeurde dat, bijvoorbeeld als lokale Joden in opstand kwamen tegen de christenen, of als de christenen wel erg openlijk afstand namen van de keizer. De keizer werd immers ook gezien als god.

De situatie veranderde echter drastisch onder het bewind van keizer Decius. Hij heerste slechts twee jaar, van 249 tot 251 na Christus. Het Romeinse rijk stond onder druk zowel in het oosten als in het westen. Bovendien had hij het gevoel dat zijn land verdeeld was. Vooral de christenen waren volgens hem een ondermijnende factor. Inmiddels was zo'n twee procent van de totale bevolking christen.

Wat besloot Decius? Hij was een intelligente man en wilde verdeeldheid zaaien binnen de kerk. Hij wilde liever geen martelaren. Hij gaf de voorkeur aan afvalligen. Maar hoe kon de christenen zo ver krijgen?

Hij gaf het bevel dat vanwege alle gevaren voor het Romeinse rijk iedere burger verplicht een offer moest brengen aan de Romeinse goden. Als je dat offer had gebracht, dan kreeg je als bewijs een certificaat. Bracht je dat offer niet, dan werd je gedood.

Decius beseftte dat christenen in gewetensnood zouden komen. Zij waren de enigen die vanwege hun overtuiging niet aan de Romeinse goden konden offeren. Daarmee werden zij in de ogen van de rest van het volk in één klap landverraders. Ruim drieduizend christenen werden vermoord.

Maar zoals gezegd: het was Decius' intentie niet om christenen te laten doden. Het ging hem erom dat de christelijke beweging uit elkaar zou vallen. Veel christenen probeerden te voorkomen dat ze het offer moesten brengen, maar ook dat ze omgebracht zouden worden. Ze kochten de autoriteiten om en verkregen zo een vals certificaat.

Keizer Decius vond dit prima. Nu zaten de christenen namelijk met een groot probleem. Wat moesten ze doen met hen die ontrouw waren geweest door een vals certificaat te kopen? Decius' plan slaagde. In het hele rijk ontstonden conflicten tussen christenen en velen verlieten het geloof.

Decius zelf kon hier niet lang van genieten. Hij kwam om in de strijd. De impact van zijn maatregelen bleven echter eeuwen voelbaar. Daarnaast waren er soms perioden waarin christenen heftig werden vervolgd.

Een van de meest aangrijpende voorbeelden is die van twee jonge vrouwen uit het huidige Tunesië in het begin van de derde eeuw. Vibia Perpetua was een jonge getrouwde vrouw van adel en moeder van een pasgeboren zoontje, en Felicitas was een slavin en bovendien zwanger. Beiden waren recentelijk bekeerd tot het christendom, wat in die tijd verboden was onder het Romeinse gezag.

Nadat ze waren gearresteerd, vroegen de families van beide vrouwen hun om hun geloof af te zweren en zo hun leven te redden. Maar ze er vast van overtuigd dat ze Jezus trouw moesten blijven.

De keizer beval dat christelijke gevangenen in het openbaar ter dood moesten worden gebracht als onderdeel van de feestelijkheden. Perpetua en Felicitas werden samen met enkele medechristenen naar de arena geleid, waar ze werden blootgesteld aan wilde dieren en uiteindelijk gedood door gladiatoren. Volgens de overlevering bleven Perpetua en Felicitas standvastig in hun geloof tot het einde.

Perpetua hield een dagboek bij in de gevangenis. Daarin schreef zij, 'In het gevang zat ik, en ik was bang, omdat ik nog nooit in zo'n donkere plaats had gezeten. Wat een moeilijke dag

was het toen vanwege de grote hitte, vanwege de moeilijke behandeling door de soldaten. Toen werd ik gekweld door zorgen voor mijn baby daar. En Tertius en Pomponius, de gezegende diakenen, die ons terzijde stonden, verfristen de hitte van de geest in mij door hun aanwezigheid. En toen werd het mij duidelijk dat ik voor niets anders in deze wereld leefde dan voor dit, om standvastig te blijven tegen zulke beproevingen.'

De vervolging van christenen ging op en neer in het Romeinse rijk, tot in het jaar 313 keizer Constantijn zich bekeerde tot het christendom. Een kleine 70 jaar later werd het christendom zelfs de officiële staatsgodsdienst.

Eenzijds was het mooi dat er vrijheid was voor christenen, anderzijds bracht dit een nieuwe uitdaging met zich mee. Tot die tijd had de kerk namelijk niets van doen met de politiek. Dat veranderde dus aan het einde van de periode van de Romeinen. Kerk en staat raakten met elkaar verweven. Politieke leiders hadden een functie in de kerk en andersom.

De tijd ontbreekt om daar dieper op in te gaan. Laten wij vooruitkijken naar de volgende kritieke fase waar de kerk mee te maken kreeg: de islam.

11 Vervolging door de islam

Volgens de islamitische overlevering kreeg Mohammed zijn eerste visioenen van de profeet Gabriël in het jaar 610 na nul. Het woord 'islam' komt van het Arabische 'aslama' en betekent letterlijk 'onderwerping' of 'overgave'. Mohammed wist uiteindelijk een nieuwe beweging van de grond te krijgen.

Vanaf de beginperiode is de islam met name uitgebreid door het veroveren van gebied. Dit werd voortgezet door de mensen die Mohammed opvolgden. Zo veroverden ze wat nu de Arabische wereld is, maar ook Noord-Afrika. Ze kwamen daarbij natuurlijk veel verschillende bevolkingsgroepen tegen. Er waren bovendien aanzienlijke groepen christenen.

Nu is het in de islam zo dat de Koran het meest zuivere, heilige geschrift is, maar de Joodse geschriften en de Bijbel worden ook gezien als heilige boeken. Minder heilig en deels vervalst, maar toch heilig. Het doel van de moslims was niet om de Joden en de christenen uit te moorden, maar wel om hen te bekeren tot de meest zuivere aanbidding van Allah.

Geweld was niet het meest efficiënt. Ze kozen voor het heffen van belastingen. De niet-moslims moesten deze extra belasting betalen in ruil voor 'bescherming'. Werd iemand moslims, dan hoefde deze belasting niet meer te worden betaald.

Dit was de belangrijkste pijler onder het systeem waarbij niet-moslims als tweederangsburgers werden behandeld. De druk om je aan te passen – om moslim te worden – was immens.

De gevolgen voor de kerk waren dan ook desastreus. In de eeuwen die volgden, nam de omvang van de kerk fors af. In sommige Noord-Afrikaanse landen waren christenen lange tijd in de meerderheid geweest. Soms bleef er nauwelijks een kerk over.

Daarbij werd de houding van de islamitische heersers na verloop van tijd toch steeds gewelddadiger. Berucht is het voorbeeld van de martelaren van Córdoba. In een periode van negen jaar – tussen 850 en 859 na Christus – werden tientallen mensen gedood omdat zij zich weigerden te bekeren. Sommigen van hen hadden ook openlijk kritiek op de islam, of probeerden moslims te evangeliseren.

12 Vervolging door de Mongolen

Misschien wel de minst bekende periode van intense vervolging van christenen was de vervolging door de Mongolen. Dit begon onder leiderschap van Genghis Khan in 1206. Hij verenigde diverse Mongoolse stammen en begon een immense veroveringstocht, die later door zijn zonen en kleinzonen werden voortgezet.

Uiteindelijk zou het Mongoolse rijk doordringen vanuit het huidige Mongolië via Azië tot in het Midden-Oosten en zelfs Oost-Europa. De gevolgen voor de kerk waren rampzalig. Het christendom verdween bijna volledig uit Azië. Eerst was er de druk vanuit de islam geweest en die druk werd verhoogd door de Mongolen, zeker als diens leiders moslim werden.

De Mongolen hingen namen een vorm van sjamanisme aan, waarbij de sjamanen (geestelijk leiders) geesten aanroepen. Maar de Mongolen vonden de religies die ze tijdens hun veroveringstochten tegen kwamen ook interessant. Diverse Mongolen bekeerden zich tot de islam, anderen werden boeddhist en sommigen werden ze zelfs christen.

De periode van de Mongolen is complex en het is makkelijk om te verzanden in details. Laat me toch een voorbeeld geven van wat er zoal gebeurde. Er was een Mongoolse leider genaamd Mahmood Ghazan, die in 1295 koning van Iran werd. Hij was christelijk opgevoed, maar werd moslim. Hij kondigde een afschuwelijk decreet af:

‘De kerken zullen worden ontworteld, en de altaren omvergeworpen, en de vieringen van de eucharistie zullen ophouden, en de gezangen van lof, en de geluiden van oproepen tot gebed zullen worden afgeschaft, en de hoofden van de christenen, en de hoofden van de joodse gemeenschappen, en de grote mannen onder hen, zullen worden gedood.’

Dit decreet leidde tot een geweldsexplosie. Opvallend genoeg probeerde Ghazan zijn besluit een jaar later terug te draaien, maar hij kreeg de geest niet meer in de fles. Het geweld hield aan.

Na Ghazan was er nog de Mongoolse leider Timur, die tijdens een veldtocht naar Delhi in India maar liefst tweehonderdduizend mensen liet ombrengen, onder wie vrouwen en kinderen. Hij ging ook tekeer tegen christenen en de kerk verdween nagenoeg uit Azië.

Vele christenen bleven trouw aan Jezus, maar er zijn erg weinig getuigenissen bewaard gebleven, omdat zovelen omkwamen.

Het gevolg van de islamitische en Mongoolse vervolging was dat het christendom eigenlijk alleen nog voet aan de grond had in West-Europa. In de 1500 jaar na Jezus' dood en opstanding in Jeruzalem had de Jezus-beweging zich dus verplaatst. Het was zijn thuisbasis in Jeruzalem verloren. In het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Azië waren slechts nog kleine groepen christenen.

Was de kerk de strijd aan het verliezen? Hoe zat het dan met Jezus' uitspraak dat de kerk nooit overweldigd zou worden?

Ondertussen hadden christenen in Europa een ander probleem. Hoe trouw was de kerk nog aan het oorspronkelijke evangelie? Terwijl de meest prachtige kathedralen werden gebouwd, werden de armen onderdrukt.

Uiteindelijk leidde dit tot een tegenbeweging van mensen die het evangelie leken te herontdekken. Het resultaat laat zich raden: heftige vervolging.

13 Vervolging door andere christenen

De vierde grote golf van vervolging die we bespreken, is extra pijnlijk, omdat de bron van vervolging hier de kerk was. Natuurlijk kun je de discussie voeren of mensen die andere mensen opzettelijk pijn doen en zelfs martelen en vermoorden echt christelijk zijn. Het lijkt me sterk dat ze daarmee Gods wil deden, hoewel ze daar zelf waarschijnlijk wel van overtuigd waren.

Maar feit is dat christenen soms worden vervolgd door andere christenen. Dit was bijzonder heftig aan het eind van de Middeleeuwen, de periode die wij de 'Reformatie' noemen, omdat een deel van het volk zich afkeerde van de leer van de Rooms-Katholieke kerk. Sommigen probeerden de kerk van binnenuit te hervormen, anderen scheidden zich (uiteindelijk af).

Zoals ik al eerder in deze masterclass zei: in Europa waren kerk en staat elkaars verlengstuk geworden. De politieke machthebbers verdedigden de stellingen van de Rooms-Katholieke kerk en waren zelfs bereid om hiervoor oorlog te voeren.

Had het alleen met geloof te maken? Niet altijd, maar het speelde wel een rol. In Nederland en België voerden we tachtig jaar oorlog met Spanje. Grote delen van wat nu Nederland en België is, behoorde immers aan de Spaanse koning toe. Die koning was weer rooms-katholiek. De Nederlandse opstandelingen waren in de meeste gevallen juist protestants.

Als ze de strijd verloren van de Spanjaarden, dan konden ze soms hun leven sparen door weer rooms-katholiek te worden. Wie weigerde, werd geëxecuteerd, soms door levend te worden verbrand.

En de Nederlanden waren niet het enige strijdtoneel. In grote delen van Europa vonden deze godsdienstoorlogen plaats. Daarbij waren de protestanten niet altijd slachtoffer. Ook rooms-katholieken konden worden mishandeld of vermoord vanwege hun geloof.

Na ruim tweehonderd jaar brak gelukkig een periode aan waarin christenen redelijk vreedzaam naast elkaar konden leven. Al gingen veel rooms-katholieken in de Zuidelijke Nederlanden wonen, en veel protestanten juist in de Noordelijke Nederlanden.

Het trieste voor de kerk is niet alleen dat christenen elkaar vervolgden, maar ook dat dit bij mensen in het collectieve geheugen zit. Veel niet-christenen hebben een afkeer van God omdat uit naam van het geloof vele oorlogen zijn gevoerd. Dat kunnen we helaas niet ontkennen.

Juist in onze tijd is het lastig om te wijzen op dingen die de kerk heeft goed gedaan. Zo hebben christenen ook scholen en klinieken gesticht over de hele wereld, mensen in armoede geholpen, vaccinatieprogramma's opgezet en ga zo maar door. Nog steeds doen kerken en christelijke goede doelen 'werken van barmhartigheid'.

Dat maakt misstanden in de kerk uiteraard niet goed, maar ik noem het om aan te geven dat de werkelijkheid nooit zwartwit is.

[14 Vervolging in de twintigste en 21^e eeuw: communisme](#)

Op het moment dat ik deze cursus schrijf, ligt de twintigste eeuw nog niet zo ver achter ons. Ik ben zelf geboren in 1978 en schrijf dit in 2024. Op school kregen we veel les over de twintigste eeuw en ik heb veel mensen geïnterviewd tijdens mijn werk voor Open Doors over de aard van vervolging in die tijd.

Het gevaar bestaat dat omdat wij meer bekend zijn met de twintigste en 21^e eeuw, dat we denken dat de vervolging in onze tijd heftiger is dan die van vroegere tijden. Dat hoeft niet per se zo te zijn.

Andersom is ook waar. De vervolging in de tijd van de Romeinen was bijvoorbeeld lang niet overal zo intens als we vaak denken.

Toch zijn er interessante trends te zien in de twintigste eeuw. Er kwam namelijk een nieuwe vijand voor het evangelie: het atheïsme, aangedreven door het communisme.

Een atheïst is iemand die niet in God geloofd. Gek genoeg noemden de Romeinen de christenen 'atheïsten', omdat zij niet in de veelvoud aan goden geloofden. Sterker nog, ze aanbaden een mens, Jezus uit Nazaret. Ze hadden dus een verkeerd beeld van de christenen, die net als de Joden 'monotheïsten' waren. Ze geloofden in slechts één God.

Het echte atheïsme kwam pas opzetten na de Middeleeuwen, toen mensen ook de vrijheid voelden en kregen om zich helemaal van het geloof af te keren. Ze wilden niets weten van een God en kwamen zelfs tot de conclusie dat Hij niet bestond.

Charles Darwin die de evolutie-theorie bedacht, werd bijvoorbeeld een atheïst in de negentiende eeuw. Dat gebeurde nadat hij zijn dochter aan een dodelijke ziekte was verloren. Ook zag hoe wreed een bepaalde wespsoort was. Hij kon zich niet voorstellen dat er een liefdevolle God bestond die zulk leed toeliet. Hij keerde zich daarom van God af. Zijn theorie over de evolutie van het leven ontwikkelde hij pas later.

Karl Marx, de ideologische vader van het communisme, was een tijdgenoot van Darwin. Hij was een econoom met sterke filosofische gedachten. Zo voorspelde hij dat ooit de arbeiders de heersende klasse omver zou werpen. Er zou een klassenloze samenleving ontstaan waarin de mensen er voor elkaar zouden zijn.

Marx had een afkeer van godsdienst. Voor hem was dat een instrument om mensen te onderdrukken. In zijn visie van de samenleving van de toekomst was geen ruimte voor het geloof in een God.

Toen in 1917 de revolutie plaatsvond in Rusland kwamen de communisten aan de macht. Zij waren atheïstisch en wilden het geloof uit de samenleving bannen. Na de Tweede Wereldoorlog breidde de Sovjetunie zijn invloed uit en kwamen er meer communistische staten: heel Oost-Europa, China, (Noord-)Vietnam, Laos, Cambodja, Noord-Korea en Cuba.

Hoewel in de tijd onder Stalin wel talloze christenen het lieven lieten, was de tactiek van de meeste communistische leiders anders dan die van vervolgers uit andere tijden. Het

christendom werd in de meeste gevallen niet compleet verboden (Albanië en Noord-Korea zijn uitzonderingen), maar de kerk werd overgenomen door de staat. De bedoeling was de christenen te 'herprogrammeren'.

Het evangelie moest worden afgezwakt. Of: er mocht wel weer worden gepreekt, maar niet over Jezus. De staat moest worden verheerlijkt, niet God. Wie toch 'te gelovig' was, kon worden veroordeeld tot een jarenlang verblijf in een heropvoedingskamp.

Noord-Korea doet dit tegenwoordig nog steeds, al worden christenen ook regelmatig gewoon vermoord. China heeft ook nog heropvoedingskampen, maar die zijn meestal voor politieke tegenstanders, niet zo zeer voor christenen. Al is het wel zo dat veel Chinese activisten een christelijke achtergrond hebben.

Sinds het uiteenvallen van de Sovjetunie, zijn er nog maar weinig echt communistische landen over. Cuba, Vietnam, Laos, China en Noord-Korea hebben ieder een eigen variant gehouden.

In Cuba is de druk op de kerk relatief laag. In Vietnam en Laos hebben vooral christenen het moeilijk die tot een minderheidsstam behoren. In Noord-Korea wordt nog altijd met bruto geweld opgetreden tegen christenen, terwijl China een super politiestaat is geworden waar christenen kunnen functioneren binnen strakke grenzen. Je ontworstelen aan de digitale controle is bijna niet te doen.

15 Vervolging in de twintigste en 21e eeuw: extreme islam

Tegen het eind van de Koude Oorlog, toen het bijna wachten was op de val van de Sovjetunie, ging Open Doors-oprichter Anne van der Bijl zijn focus al veel meer verleggen van Oost-Europa en de Sovjetunie naar de moslimwereld.

Buiten het zicht van het Westen wonnen hier extremistische bewegingen aan invloed. Zij wilden Allah wilden dienen door het christelijke Westen te vernietigen. De leiders van deze bewegingen zagen en zien het christendom als een Westerse godsdienst. Alle christenen in hun eigen land zijn in hun ogen niet alleen minder waard dan een moslim, ze zijn ook nog eens een verlengstuk van het Westen.

De vervolging van christenen in moslimlanden is sinds de jaren negentig enorm toegenomen. Het opvallende is dat deze toename van vervolging samenvalt met een doorbraak van het evangelie juist in de Moslimwereld.

Ik heb veel kerkelijke leiders gesproken in landen waar geen moslims tot geloof in Jezus kwamen. In sommige van die landen waren al eeuwenlang zendelingen aan de slag met weinig tot geen resultaat.

Niet dat zij hun werk slecht deden of dat het geen zin heeft gehad wat ze hebben gedaan! Nee, ze hebben jarenlang gezaaid. Maar zoals de Bijbel zegt: de mens zaait, God geeft de groei. Vanaf de jaren negentig begon de kerk opeens te groeien in deze landen. Plotseling kwamen moslims tot geloof in Jezus.

Deze positieve ontwikkeling viel dus helaas wel samen met een toename van de vervolging. Als een moslim christen wordt, is dat een enorme schande voor de familie en de stam. Vandaar dat de meest intense vorm van vervolging vanuit de eigen familie komt. Uitstoting, opsluiting, mishandeling en zelfs de dood zijn mogelijke straffen voor een afvallig familielid.

En dan zijn er nog de terroristen. Denk aan Boko Haram in Nigeria, Al-Qaeda, de Taliban en de Islamitische Staat. Zij plegen soms grootschalige aanslagen op christelijke doelwitten. Het past allemaal in hun ideologie dat de islam de heersende godsdienst moet worden, dat er een grootschalige oorlog zal plaatsvinden en dat dan de verlosser zal komen om een eeuwigdurend islamitisch rijk te stichten.

16 Vervolging in de twintigste en 21^e eeuw: religieus nationalisme

Waar veel mensen in ons land zich niet van bewust zijn, is dat er ook landen zijn waar het christendom wordt bedreigd door de zogenaamd vredelievende godsdiensten het boeddhisme en hindoeïsme.

Dit vind je in boeddhistische landen als Bhutan, Myanmar (ook wel Birma genoemd) en Sri Lanka, en hindoeïstische landen als India en Nepal.

Als we India als voorbeeld nemen, hier zijn momenteel extremistische hindoes aan de macht in de vorm van de BJP-partij. Zij hangen de 'hindutva' ideologie aan. Heel in het kort betekent het dat India één land moet zijn, waar één taal wordt gesproken en waar iedereen hindoe is.

Een echte Indiër spreekt Hindi, geen lokale taal. Een echte Indiër is hindoe, geen moslim of christen.

In mijn blogpost '[Hoe vervolging naar India kwam](#)' leg ik hier meer over uit.

Het gevolg is dat christenen het steeds moeilijker krijgen. Vaak zijn ze slachtoffer van geweld. Ze worden onder druk gezet om 'thuis te komen', om weer hindoe te worden.

17 Opkomst van het secularisme

Er is nog een laatste trend die ik wil benoemen, één die ik in de toekomst verder wil uitdiepen. Dat is de trend dat ons deel van de wereld steeds meer seculier wordt. Seculier wil zeggen: niet-religieus of wereldlijk.

De mainstream wetenschap wordt hierbij als leidend beschouwd en zogenaamd objectief. Ik zeg zogenaamd, omdat uiteindelijk niemand werkelijk objectief is. Iedereen heeft een bepaalde kijk op het leven en dat neem je mee bij je onderzoek en je verslag van dat onderzoek.

De angel in deze vergaande secularisatie is dat het geloof steeds meer naar de privésfeer wordt gedrongen. Geloven mag, zolang je de ander er maar niet mee lastig valt.

Ook zien we dat er steeds meer initiatieven zijn om in te grijpen IN de privésfeer. Of het bij de wet verplicht is, weet ik niet, maar op veel scholen MOET de evolutietheorie en de oerknal-theorie worden onderwezen, terwijl creationisme niet onderwezen MAG worden.

Ook zijn er jaarlijks de discussies rondom de week van de lentekriebels. Dit lesmateriaal over seksualiteit is geschreven door mensen met een sterk seculiere identiteit waar niet iedere christen zich in kan vinden. Toch zet de overheid en zetten scholen dit door, terwijl er geen ruimte is voor alternatieven.

Waar deze ontwikkelingen naartoe gaan, is moeilijk te peilen. Het resultaat is duidelijk: het christelijk geloof staat onder druk.

18 Hoe moet je als kerk hiermee omgaan?

Deze masterclass is bedoeld als een introductie op het thema 'christenvervolging door de eeuwen heen'. Het kan ons helpen om te zien hoe onze geloofsgenoten in het verleden onder druk hebben gestaan.

We hebben niet erg diepgaand gekeken naar hoe zij reageerden op christenvervolging en of dat goed of fout was. Wellicht is dat nog eens een mooie masterclass voor de toekomst.

Toch kunnen we uit deze les kerkgeschiedenis en vervolging van christenen wel belangrijke lessen leren. Een vriend van mij die uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar dit thema heeft vier manieren op een rij gezet hoe vervolgers de kerk kunnen verlammen.

Deze vier zijn:

1. Het veranderen van de boodschap: als christenen niet meer het volledige evangelie vertellen, is dat de doodsteek voor het geloof.
2. Het niet aanstellen van goede leiders: in landen waar de kerk zelf niet bepaalde wie er aan het roer stonden, werd de kerk ernstig verzwakt.
3. Het zaaien van verdeeldheid: Jezus waarschuwde al voor een gebrek aan eenheid. De Romeinse keizer die de christenen tegen elkaar uitspeelde, was veel succesvoller dan de keizer die christenen liet doden.
4. De focus verleggen naar zaken die niet belangrijk zijn. Een les uit China. In de jaren negentig en aan het begin van deze eeuw stopte de explosieve groei. Waarom? Veel christenen gingen 'kerkje spelen'. Ze richtten zich op het besturen van gemeentes, het neerzetten van mega kerkgebouwen etcetera. Ze waren lang niet zo gedreven in het verspreiden van het evangelie als ten tijde van grote vervolging. De huidige generatie christenen in China leert nu weer wat vervolging is.

Hoe moeten wij als christenen in het Westen dus reageren op tegenstand in onze samenleving? Eigenlijk is dat heel simpel. We moeten precies het tegenovergestelde doen van de vier lessen hierboven. We moeten:

1. Het volledige evangelie vertellen: dat we allemaal Jezus Christus nodig hebben, dat Hij voor onze zonden is gestorven en dat we vrij toegang hebben tot God als we Jezus aannemen als Verlosser en als Heer (!).
2. Goede leiders aanstellen: mensen die het geloof voorleven en niet hun eigen ego strelen.
3. De eenheid bevorderen: ja, er zijn theologische verschillen, maar hoe kunnen we die verschillen overbruggen? Hoe kunnen we samen optrekken? In mijn woonplaats Kampen met al die diverse kerken komen voorgangers nu samen. Niet om het over de verschillen te hebben, maar om samen te bidden.
4. De focus richten op wat belangrijk is: het verspreiden van het evangelie, het onderwijzen van Gods Woord en het dienen van God door andere mensen te dienen.

Zijn er meer lessen te leren? Vast wel. Maar zullen we met deze vier beginnen?